

történelem

Tatai Zoltán

Kézivezérlés a területfejlesztésben

Személyes emlékek a megye iparosításának múltjából (2.)

Cikksorozatunkban dr. Tatai Zoltán közgazdász eleveníti fel személyes emlékeit, tapasztalatait, amelyeket az Országos Tervhivatal területfejlesztéssel foglalkozó munkatársaként megyénkben szerzett az 1960–70-es években.

A kézivezérlés

A gazdaságpolitika gyakorlatában a Kádár-rendszer időszakában gyakran találkozhattunk a „kézivezérlés” kifejezéssel. Mit is jelentett ez az összetett szó a valóságban, amit emlékezésem címűül választottam? Írásom készítését megelőzően megkíséreltem e kifejezés magyarázatát keresni a szótárakban, de igyekeztem nem vezetett eredményre. Így most bevezetéseként saját emlékezetemre szorítok magyarázatként.

A gazdaság irányításának folyamatait természetesen alapvetően politikai döntésekkel, törvényekkel, hivatalos előírásokkal szabályozták a rendszerváltás előtti évtizedekben is. Mindenekelőtt az ötéves tervekben, az éves, esetleg rövidebb időszakos operatív programokban és mindemellett az országgyűlés által elfogadott éves költségvetési törvényekben. Ezek értékelése nem tartozik írásom tárgykörébe.

A valóság azonban a múltban is sokkal bonyolultabb volt, minthogy mindent előre látni, szabályozni lehetett volna. Sok előre nem látható feladat, probléma vetődött fel a gazdaság irányítása során; a természeti csapások következtében, például a nagy Felső-Tisza-vidéki árvíz, amelyből Szabolcsnak ugyancsak bőven kijutott, a világméretű olajár-robbanás, amelyről eleinte sokan úgy vélték, kedvezőtlen hatásai gazdaságpolitikai intézkedésekkel a határainkon kívül tarthatók vagy jelentősen mérsékelhetők, a változó külpolitikai körülmények stb.

A lényeges – külföldi eredetű és belföldi váratlan – körülmények folytán gyakran kellett az előre elképzelttől eltérően intézkedni, esetenként gyorsan és határozottan. Ilyen esetekben fordulhatott elő, hogy elvi politikai vagy kormányzati döntés alapján az érintett vezetők felhatalmazást kaptak – a gyors és hatékony beavatkozás érdekében – a megszokott döntési folyamatoktól történő eltérésre, a közvetlen beavatkozásra. Nos, emlékeim szerint ezeket a megszokottól eltérő, a rugalmas és gyors beavatkozásokat nevezték el, egyfajta politikai-gazdaságpolitikai zsargonnak is tekinthető kifejezéssel kézivezérlésnek.

A kézivezérlésre azonban nemcsak az országosan különleges esetekben kerülhetett sor, hanem alacsonyabb szinten is. Írásomban ilyen jellegű megoldásokkal foglalkozom a saját munkám, illetve Szabolcs-Szatmár-Bereg megye példái alapján.

Az ipartelepítésről hozott határozatról

Az Országos Tervhivatal Területi és Szociális Kulturális Főosztályára kerülésemtől, 1959. január közepén, munkába állásom során közvetlen főnököm részletesen elmondta a feladataimat, amiről természetesen már a felvételt megelőző beszélgetés során is tájékoztattak. Ez nem volt más, mint az MSZMP Politikai Bizottságának 1958. október 29-én az ipartelepítésről hozott határozatának végrehajtásában történő közreműködés. Ezt a döntést a Pártközpont apparátusa készítette elő a Tervhivatal érintett munkatársainak bevonásával.

Az ipartelepítésről hozott határozat nagyon időszerű politikai-gazdaságpolitikai témakörben jelentett politikai állásfoglalást, amely lényegesen érintette nem csupán az ipart, hanem a gazdaság- és társadalompolitika egészét; különösen a munkanélküliség-foglalkoztatás ügyét, az országon belüli migrációt, a küszöbön lévő termelőszövetkezeti szerveződést és más témákat. A döntésnek az is súlyt adott, hogy ez volt hazánkban első felsőszintű elvi-politikai állásfoglalás a területfejlesztés fontos kérdéskörében.

A határozat végrehajtása szervezésének megkezdését alulról a területi tanácsai és pártszervek, felülről a Pártközpont és a Tanácsai Hivatal munkatársai szorgalmazták, sürgették. Ennek érdekében hozták létre az Országos Tervhivatal Területi Főosztályán belül azt a kis, 3-4 főből álló csoportot, amelynek hivatalba lépésem első napjától a tagja lettem. A csoportot Győri László vezette, aki a területi témák egyik legjobb gyakorlati szakértője volt. Türelmes, az új munkatársakat mesterien vezette be a számukra szokatlan, de fontos és felelősségteljes munkába. Ugyanis sok, nálunk tapasztaltabb partnerrel, külső szakemberrel, minisztériumi, tanácsmunkatárssal kellett tárgyalni – számos esetben a hierarchia mellőzésével.

A feladatomban hivatalon belüli helyem, helyzetem megismerése után már az első napok egyikén kértem, hogy hadd lássam közelről, hadd olvassam, tanulmányozzam közvetlenül azt a dokumentumot, amelynek megvalósítása során reményeim szerint a következő években dolgoznom kell. A munkám megismerését szolgáló részletes felvilágosítás után kissé értetlenül vették jelzésemet a határozat közvetlen megismerése iránt. Mint kiderült, ezt a határozatot – egy kétoldalas stencilezett, széles piros csíkkal átlósan megjelölt „okmányt” – a páncélszekrényben őrizték. Én pedig – amennyire egy fiatal, újdonsült munkatárs az udvariassági szabályok legteljesebb megtartásával tehettem –, igyekeztem ragaszkodni kérésemhez. Végül is a kezembe került a dokumentum. Elhagyva a díszes külső megjelölést, lemásoltam, ezzel mintegy illegálisan a birtokomba került az a politikai döntést tartalmazó irat, amelynek megvalósításán a következő években dolgoztam, dolgoztunk.

A dokumentumról az is kiderült, hogy számos hasonlóval együtt a megvalósításban dolgozó szakemberek is csak áttételesen ismerték. Ugyanis a Politikai Bizottság tagjainak páncélszekrényében őrizték azokat. Tudomásom szerint ez a dokumentum azóta sem jelent meg nyomtatásban; bár az idő tájt gyakran hivatkoztak, hivatkoztam rá a megjelent írásokban.

Tapasztalataim szerint más fontos döntések esetében is előfordult, hogy még a megvalósításban részt vevők sem ismerték az ősforrást. A vezetők megkapták a

döntést tartalmazó iratot, és szóban adták tovább annak tartalmát. Megkockázatom azt a feltételezést, hogy a saját interpretálás esetenként némileg eltérő is lehetett az eredetitől, ez azonban már spekuláció. A „Szigorúan bizalmas” jelzésű, piros csikkal átlósan megjelölt dokumentumot valóban szigorúan kellett őrizni. Gyakran nem a tartalmat – sőt azt hirdetni, propagálni illetl –, hanem a papírost, amelyre a visszaminősítésig vigyázni kellett.

Az ipartelepítésről hozott határozatot ezúttal teljes terjedelmében közlöm, legalább az utókor számára őrizzük meg nyomtatásban ezt az 1958-as politikai állásfoglalást. (Forrás: Politikai Főiskola Gazdaságpolitikai Tanszék, Dokumentumok a területfejlesztésről, Budapest, 1988. 187–189. old.)

Az MSZMP Politikai Bizottságnak határozata az ipartelepítésről (1958. X. 29. PB)

A termelőerők, de különösen az ipar területi elhelyezkedésének alakulása és helyzete, annak kedvezőtlen kihatása az ország egyes területein – főleg Budapesten – a lakosság lakás-, közmű ellátottságára, más területein a lakosság helybeli foglalkoztatására, szükségessé teszi az ipartelepítés elvének tisztázását. Most a telephelyek kiválasztásánál elsősorban a minisztériumok által képviselt ágazati szempontok érvényesülnek.

1. A távlati, az ötéves és az éves népgazdasági terveknek telepítési fejezettel is kell rendelkezniük.

2. A telepítési tervek fő célkitűzései: a termelőerők helyes területi elhelyezése, az ország egyes részeinek arányos fejlesztése, ezen belül

- Budapest ipari súlyának csökkentése;
- az iparilag elmaradott területek megfelelő iparosítása (figyelembe véve a terület társadalmi, gazdasági és természeti adottságait, valamint a népgazdaság érdekeit);
- az egyes területek iparának összehangolt (arányos) fejlesztése;
- a gazdaságosság szempontjainak fokozott érvényesítése legyenek.

3. A fenti célkitűzéseknek megfelelően:

a) országos jelentőségű új ipari üzem Budapestre egyelőre nem lehet telepíteni. Ha kivételesen erre mégis szükség van, a GB javaslata alapján a Minisztertanácsot illeti a döntés joga. A tervezett budapesti rekonstrukciókat is külön gonddal kell megvizsgálni, abból a szempontból, hogy nem helyesebb-e vidéken új üzem vagy üzemrészt építeni.

A tárcák kötelesek mindennemű és méretű ipartelepítési szándékukról az OT-t időben tájékoztatni, és ha a szóban forgó üzem telepítésével az OT nem ért egyet, a javaslatot döntés végett a GB elé kell terjeszteni.

b) Az OT-nak az érdekelt minisztériumok és a főváros bevonásával a Budapesten működő ipari üzemeket továbbfejlesztés szempontjából három kategóriába kell sorolni – felhasználva az eddig felméréseket:

- ba) jelenlegi telephelyükön továbbfejleszthetők,
- bb) meglévő kapacitásukkal tovább működhetnek, de nem fejleszthetők,
- bc) visszafejlesztendők, egyszerre vagy fokozatosan kitelepítendők.

A kategorizálás alapul szolgál az egyes üzemek részére megállapítandó beruházási és felújítási keretekhez is.

bd) Budapest népessége további növekedésének megakadályozására nem szükségesek adminisztratív intézkedések. A korlátozást helyes gazdaságpolitikai intézkedésekkel kell megvalósítani. Emellett az illetékes rendőri szervek a huligán, munkakerülő elemekkel szemben gyakrabban alkalmazzák a kitiltást.

4.a) Új ipari üzemek telepítésénél az iparilag elmaradt, mezőgazdasági jellegű országrészeket, a Nagy-Alföldet előnyben kell részesíteni. Az elsősorban munkaerőre telepítendő üzemeket a Nagy-Alföld nagylélekszámú városaiba kell telepíteni. Ezentúl a nehézipari központokba olyan üzemeket kell telepíteni, amelyek nők foglalkoztatására alkalmasak

b) Az iparágak távlati fejlesztése alapján területi ipari súlypontokat kell képezni az egymással kapcsolódó ipari üzemek egy helyre telepítésével.

c) Ki kell dolgozni, hogy különböző iparágakhoz tartozó üzemek telepítésénél a különböző telepítési tényezőket milyen mértékig kell figyelembe venni. Ennek alapján ki kell jelölni, hogy az ország különböző területein milyen iparágak fejlesztendők.

d) A telepítés gazdaságossági mérlegelése messzetekintő legyen, vegye számításba nemcsak a telepítést, hanem üzemeltetési és egyéb költségeket is. (Egyenlő feltételek esetén az ipartelepítések során a politikai érdekeket szerzett területeket előnyben lehet részesíteni.)

5. A Politikai Bizottság szükségesnek tartja, hogy a korábban felépített, jelenleg még nem hasznosított üzemi épületeket, berendezéseket a népgazdaság szempontjából szükséges, lehetőleg a helyi adottságoknak megfelelő ipari célra hasznosítsák.

6. A lakott területeken kívül épülő üzemekkel együtt a szükséges lakásokat is fel kell építeni. A helyi munkaerőre alapozott üzemeknél – ha szükséges – a specialisták számára lakásokat kell építeni az üzemmel egy időben.

7. Az ipartelepítéssel kapcsolatos tennivalók sorrendjét – a kirívó esetek megszüntetésére – meg kell állapítani.

Az ipartelepítésről szóló határozat végrehajtásának megkezdése időszakában tulajdonképpen egy hivatalosan nem létező, legalábbis nem ismert „dokumentum” mégiscsak létezett, és megvalósítása, mintegy belső utasítások formájában, „kézivezérléssel” kezdődött. Fontossága, széles körű érintettsége okán azonban a helyzet huzamosan nem maradhatott így. Ezért lázas munkával, a szokásos állami döntések előkészítésének mentén kidolgozásra került a megvalósítást szolgáló kormányzati döntés. Az ipar arányos, céljainak megfelelőbb területi arányokat szorgalmazó szakemberek, szervezetek körében a törvényszintű szabályozás igénye is felmerült, de legalább Minisztertanácsi döntés szerettek volna a témában. Végül a Kormány Gazdaságpolitikai Bizottsága tárgyalta a témát és hozott határozatot az ügyben, amely 10.155/1959-es számú Gazdasági Bizottsági határozatként jelent meg a Határozatok Tárában. Ez a határozat az ipartelepítésről hozott politikai döntést emelte állami, kormányzati döntéssé, amelyben részletesebben kerültek kifejtésre az ipartelepítés céljai, feladatai, a fejlesztés irányai, illetve a fővárosban a fejlesztés korlátozásának mikéntje. Ez a határozat megszabta az ipar területi fejlesztésének módszereit, az érdekelt szervek feladatait, és megjelölte azokat az intézkedéseket, amelyekkel a vidéki iparfejlesztést segíteni szükséges. Például a szakképzés feltételeinek javításával, az üresen álló épületek iparfejlesztésre történő felhasználását, a szakemberek vidékre helyezési feltételeinek javítását lakásépítéssel stb.

A Gazdasági Bizottság részletes és fontos intézkedéseket tartalmazó határozata, ha nem is a Hivatalos Közlönyben, de a Határozatok Tárában történt közzététele, szélesebb körű nyilvánossága ismertté tette a célokat, feladatokat, az alkalmazandó eszközöket, módszereket, vagyis a korábbi – mintegy illegális, kézivezérlésű – irányítást felváltotta az állami irányítás megszokott menete.

A gyakorlat során azonban számos kérdés részletesebb tisztázása vált szükségessé, például az üzem forgalmának tisztázása a döntések alkalmazása során. A fővárosi üzemek fejleszthetőség szempontjából történő kategóriába sorolásának részletesebb körülírása is szükségessé vált. E témakörben a rendelet-előkészítés megkezdődött, de végül nem lett belőle hivatalos lapban megjelent rendelet, hanem egyfajta belső állásfoglalás, ami a gyakorlatban az egységesebb értelmezést, ha korlátozottan is, de elősegítette.

Hazánkban az 1958–1960-as éveket az ipar arányosabb területi elhelyezése ügyében a nagy nekirugaszkodásnak, a témakörrel történő foglalkozás országos politikai és kormányzati szintű fellendülése időszakának tekinthetjük. Ami kezdődött az ipartelepítésről hozott 1958. október 29-i kifejezetten politikai döntéssel, folytatódott 1959. március 26-i, a Kormány Gazdaságpolitikai Bizottságának 10.155/1959. számú, az ipartelepítéssel kapcsolatos feladatokról szóló határozattal és a sorozat betetőzését jelentette a Központi Bizottságnak az ipartelepítés helyzetéről és várható fejlődéséről hozott 1960. június 29-i határozata. Természetesen közben a témához kapcsolódó több kisebb-nagyobb döntés is született.

Az 1960-as évek elején a nem annyira látványos, de a megvalósítást szolgáló aprómunkák folytatódtak. A sok sziszifuszi munka során kisebb-nagyobb eredmények is születtek, amelyekről a korabeli sajtó beszámolt. A politikusok már gyakran unták is a témát, pedig ha valahol, a területfejlesztésben igen fontos erény a türelem, mert az eredmények jó esetben is csak évek múlva válhatnak látványossá. A párt- és a kormányzati vezetők 1965. elején elhatározták, hogy az ipar területi arányainak elhelyezkedésében bekövetkezett változásokat újból áttekintik, ezúttal azonban nem a Tervhivatal, a minisztériumok jelentései alapján, hanem mintegy alulnézetből, a megyei tanácsok és pártbizottságok jelentései alapján.

Jelentés készítése Szabolcs-Szatmár megye fejlesztéséről

A Szabolcs-Szatmár megyei vezetők is tudomást szereztek arról, hogy – mint a témában legilletékesebb térségnek – az elsők között kell számot adniuk az elmúlt évek eredményeiről, a gondokról. Az előző évek során Szabolcs-Szatmár megyében is születtek eredmények, de mi tagadás, a megoldandó gondok – mindenekelőtt a foglalkoztatás hiányának óriási gondjai – továbbra is nyomasztóak voltak. A megyei vezetők talán inkább a termelőszövetkezetek szervezésével, megerősítésével voltak elfoglalva, az ipar ügye mintha kissé háttérbe szorult volna. Erre a központi szerveknél is volt hajlandóság, alapvetően az ágazati szemléletet képviselő ipari vezetők körében is szívesen hanyagolták a területi kérdéseket. Viszont itt volt a megyéknél a beszámolási kötelességi kényszer. A szabolcs-szatmári vezetők is érezték, hogy talán több eredményről, vagy legalábbis folyamatról lenne kívánatos beszámolniuk. Természetes, hogy jelezték a Tervhivatal Területi Főosztályának gondjaikat, és segítséget kérve-remélve is nagyon rövid határidővel, mert számukra is kevés idő állt rendelkezésre.

A témakörben leginkább érintett és érdekelt Szabó Károly főosztályvezető-helyettes magához hívott, mint a Szabolcs-Szatmár megyei helyzetet leginkább ismerő és az adott helyzetben a gyakorlati feladatok megoldásában „hadra fogható” munkatársat. Azt kérdezte, mit lehetne-kellene gyorsan tenni az ügy előbbre vitele érdekében. Előadtam tervemet, amihez a jóváhagyását adta, rám bízta az ügy további intézését. Nos, nézzük röviden, mi történt ezután.

Kézivezérlés alapszinten

Főosztályunkon, elsősorban a főosztályvezető használatában „K” telefon működött. Ezt csak fontos és sürgős esetekben használtuk, mert ez a külön vonal a vezetők közötti közvetlen és gyors ügyintézészt szolgálta. Egyfajta rangot, presztizst jelentett már a hozzáférhetőség is. A K-vonalat főosztályunkon az ügyintézők is használhatták fontos és sürgős esetekben.

A Szabó Károllyal történt megbeszélés után K-vonalon felhívtam a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács elnökének titkárságát, és telefonhoz kértem Kocsis Lászlót, a megyei tanács tervosztályának vezetőjét. Megkérdeztem, hogy a következő nap délelőtt 10 órára össze tudná-e hívni fontos és sürgős iparfejlesztési témában a megye helyiipari vállalatainak és ipari szövetkezeteinek vezetőit egy gyors találkozóra. Elmondta, hogy ennek nincs akadálya, mert tudomása szerint nagyobb rendezvény nincs, és valószínű, hogy az igazgató vagy a főmérnök mindenünnen el tud jönni a tanácskozásra.

Kocsis László barátunk ugyancsak jó szervező hírében állt, és körtelefonon rögvest összehívta a helyi ipar fejlesztésében fontosnak tartott vezetőket a megbeszélés időre a tervosztály tanácstermébe. Reggel a korai vonattal indultam Budapestről és a megyei tanács kocsija várt az állomáson. Pontban tíz órakor kezdődhetett a megbeszélés a megyei tanács vb. terv- és ipari osztályának munkatársai valamint 18–20 helyi ipari vállalat vezetőjének, főmérnökének jelenlétében. Elnézést kérve a tanácskozásra történő váratlan invitálás miatt, jeleztem, hogy Központi Bizottság elé kerülő anyag erősítése érdekében néhány gyorsan megvalósítható ipari beruházáshoz kérnék javaslatokat. Előző ismereteim alapján tudtam, hogy a vállalatok több fejlesztési programmal is foglalkoznak, biztosra vettem, hogy néhány vállalat rendelkezik gyorsan megvalósítható fejlesztési koncepcióval. Elmondtam, hogy viszonylag jelentős létszámot foglalkoztató, alacsony beruházási költséggel, gyorsan megvalósítható fejlesztésekről lehet szó. Az alacsony költségnek két okból is szerepe volt; kevés, a tartalékból előkaparható összegről lehetett szó, másrészt a limit határ alatti fejlesztések műszaki-jogi előkészítése kevés egyeztetést igényelt és így gyorsan megvalósíthatók voltak. Két nap alatt kértem a „Pályázatokat” elkészíteni. Tíznél több egyszerűsített beruházási javaslatot kaptam az otlétem harmadik napján. Már az első átnézés alapján kiderült, hogy 4–5 olyan javaslatot készítettek, amelyek a kitűzött feladat megvalósítását szolgálták, olcsón, gyorsan megvalósíthatók lehettek.

Budapestre érkezésem után néhány nappal, főnökeimmel való egyeztetés után telefonon jeleztem, hogy mely programok megvalósítására látunk soron kívüli lehetőséget. Ezek részletes szabályszerű kidolgozását kértük nagyon rövid határidővel. E kis, rögtönzött miniprogram révén a megyei pártbizottság részéről a pártközponthoz beterjesztett anyagba megyei, reálisan megvalósíthatónak tartott javaslatként bekerülhetett a nyíregyházi cipógyárnak a használaton kívüli repülőtéri épületben történő fejlesztése, a bútorgyár bővítése, a VAGÉP egy vagy két telepének bővítése, és – teljesen új, zöldmezős beruházásként – az UNIVERSIL üvegtechnikai vállalat felépítése.

Ez utóbbi fejlesztés indítása nagy meglepetés volt a megyei vezetők számára is. Ugyanis a kis üvegtechnikai üzemet nem tartották igazán jelentősnek. Ekkor azonban a Tervhivatalban egy nagy fejlesztési program körvonalai voltak kibontakozóban. Az iskolarendszerben a politechnikai oktatás kiterjesztése következett, és

reális kilátások voltak komplex iskolák, laboratóriumok exportjára... Ilyen, általam ismert gondolatok alapján javasoltuk az üvegtechnikai fejlesztést, mégpedig a helyi felvetéseknél lényegesen nagyobb mértékben. Ebben az időben került a kis tanácsi vállalat élére a megye egyik tekintélyes ipari vezető személyisége, aki gyorsan „vette a lapot”, és egy komoly üvegtechnikai üzem – a maga nemében jelentős méretű gyár – két, limit alatti beruházással valósult meg. A tanácsi beruházások esetében a limit alatti beruházás a három millió forint alatti fejlesztést jelenthette. A tervezett – mintegy hat milliós – fejlesztést egy kis ügyeskedéssel két önálló egységre bontva lehetett „szabályosan” – a túlzott hatósági fontoskodásokat „kijátszva” –, viszonylag gyorsan megvalósítani.

A feketevonatok árnyékában

Az említett fejlesztések az 1960-as évek közepén Szabolcs-Szatmár megyében a gyors iparosítást, ipari munkahelyek mielőbbi megteremtését szolgálták. Azokban az években már egyes újságok, újságírók sokat és szívesen cikkeztek a feketevonatokról, az ingázás, a családtól való különélés nehéz körülményeiről. Ebben a helyzetben e sorok írója a munkaköri feladaton túlmenően az új munkahelyek létrehozásának elősegítésén munkálkodott, esetenként a törvény betűjének talán az érintésével is, de mindenképpen a törvények szellemében és a társadalmi érdek érvényesítése érdekében.

Felvethető, hogy mindez miért történt. Nos, ebből a tevékenységből azon túlmenően, hogy ez volt a munkahelyi feladatom, ezért kaptam a fizetést, sem anyagi, sem más érdekem nem fűződött. Egy valami azonban fontos volt a számomra; a munkanélküliség ügye. Ebben az időben ugyan a munkanélküliség szót „szemérmességből” nemigen használtuk, inkább helyi munkaerő feleslegről beszéltünk.

Számomra azonban a munkanélküliség réme szinte öntudatlanul kisgyerekkori emlékként „megélt valóságot” jelentett. Barátom az 1930-as évek elején szüleivel Franciaországba menekült a hazai munkanélküliség elől. Egy közeli rokonom a részletre vásárolt kerékpárjától volt kénytelen megválni, mert munkahelyének elvesztése miatt a további részleteket nem tudta kifizetni. Egy másik rokonom pedig az 1919-es események során véletlenül megsebesült, és azért nem kapott rendszeres fizető állandó munkahelyet. A gyerekkori élmények, emlékek felidézése talán megmagyarázza egykori kollégáim számára is, miért volt számomra annyira fontos az egyéni karrierem „ápolásánál” is ez az elkötelezettség, hogy helyzetemből adódóan minden lehetőséget megragadjak az új munkahelyek létrehozása érdekében ott, ahol arra igazán szükség volt. (Sajnálom, de ezt az intenzív munkahely-teremtési szándékot, erőfeszítést napjainkban nem igazán látom.)

A papírfeldolgozó üzem Nyíregyházára telepítése

Az országos egyedi nagyberuházásként tervezett papírfeldolgozó, a dobozgyár Nyíregyházára telepítésének ügye lefutottnak látszott. Az Országos Tervhivatalban az ipar területileg arányos fejlesztésében érintett szakemberek a Területi Főosztályon és a Távlati Főosztályon határozottan és egyértelműen a nyíregyházi telepítés mellett foglaltak állást az előzetes tárgyalások során. Ezt mindenképp az támasztotta alá, hogy a feldolgozandó alapanyag elsősorban a Szovjetunióból érkezett, a

készített dobozokat is a Szovjetunióba szállítandó áruk csomagolásához, jórészt a térségben használják fel. A foglalkoztatási igények pedig ugyan még inkább a térségbe telepítését indokolták. Az ágazati szakemberek álláspontja e témakörben ugyan megoszlott, de a minisztérium hivatalosan nem ellenezte. A Dunaújvárosban már működő papírgyár természetesen a vállalat keretében szerette volna az újabb nagy ipari beruházást is látni.

A beruházás telephelyét eldöntő tanácskozást megelőző napokban a Papíripari Vállalat banki segédlettel igyekezett kimutatni, hogy a kapcsolódó beruházások alacsonyabb költsége révén a dunaújvárosi telepítés jelentős beruházási előnnyel, megtakarítással jár. Megismerkedve előzetesen a tárgyalási anyaggal, a döntő tárgyalást megelőző délután, telefonon hívtam fel a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács tervosztályának vezetőjét, Kocsis Lászlót. Elmondtam neki, hogy a korábban már eldöntöttnek vélt nyíregyházi telepítés körül a kapcsolódó költségek ürügyén bizonytalanná vált a papíripari állami nagyberuházás helyzete. Javasoltam, hogy sürgősen tájékoztassa az ügyben érdekelt vezetőket. Felvettem: az lenne a célszerű, ha a megye vagy a város, esetleg együttesen átvállalnák a kapcsolódó közelműködéseket. A vidéki iparfejlesztéseknél ilyenfajta ipari támogatás gyakran előfordult, de még a fejlettebb országok gyakorlatától sem idegen az ilyesmi. A tárgyalás a tervhivatal elnökségén délelőtt 10 órára volt kitűzve. És lássunk csodát; már kilenc órakor az elnök asztalán volt a megyei tanács elnökének távirata, hogy a megye és a város a kapcsolódó költségeket, ami mintegy 30 millió forintot jelentett, magukra vállalják.

A tárgyalás kezdetén a tárgyalást vezető bejelentette a Nyíregyházáról érkezett távirat tartalmát és ezzel óriási meglepetést okozott. A telephely-változtatás érdemi vitája – amelyhez egyes vállalati-ágazati vezetők reményeket fűztek – lekerült a napirendről. A későbbiek folyamán a helyi szervezetek gondot okozott ugyan a várt források kiváltásának az ügye, de a telepítés helyét, a nagy papírfeldolgozó nyíregyházi felépítését az már nem érintette.

Az ilyen telefonos értesítés, és a gyors döntésre történő készítés ugyancsak nem tartozott munkaköri kötelességeim közé – talán kissé sértette is közhivatali-szakemberi státuszomat –, de mindenképpen alapvető hivatali feladatom teljesítését, az ipar céljainak megfelelő arányos terület fejlesztését, az elmaradott szabolcsi térség felemelkedését szolgálta. Gondolom, ezekre Nyíregyházán ma már kevesen emlékeznek, esetleg senki sem, de talán a levéltárak anyagából kerülhetnek elő ide vonatkozó feljegyzések.

Úgy vélem, az előadottak ízelítőt adtak abból a munkából, amely nem mindig volt népszerű, de számomra és sokunk számára, aki az ipar céljainknak, érdekeinknek megfelelőbb területi elhelyezésén munkálkodtunk igen fontos volt. Sok erőfeszítést kívánt az elmaradott térségek felzárkóztatásának elősegítése. Meggyőződésem, hogy gazdaságilag ezek az erőfeszítések még akkor is hosszú távú eredményeket hoztak az ipari foglalkoztatás elősegítésével, az elköltözések arányának mérséklésével, az ipari kultúra kiterjesztésével, ha egyes üzemek, munkahelyek időközben, ilyen-olyan okokból, megszűntek. A munkahelyek hiánya, elvesztése fájdalmas, de erőfeszítések megtételére ösztönöznek, eredmények elérése iránti elkötelezettségekre buzdíthatják azokat, akik a társadalmi érdekek-értékek iránt helyben és országosan érzékenyek, fogékonyak.